

Oare cum va mai suna muzica? sau despre Rău și Bine

Răul și Binele, spunea Andrei Vieru într-un eseu al său, sunt într-o poziție de unilateralitate, prin aceea că doar Răul implică Binele căruia i se opune, pe când Binele este indiferent la Rău. Aș mai avansa puțin deducând din aceasta că Răul implică diversitatea pe când Binele rămâne simplu și, paradoxal, incontornabil. Prin urmare, Binele devine vizibil prin Rău, prin sine manifestându-se ca prezență discretă, invidentă (inabordabilă). Totodată, în anonimatul lui, Binele nu are decât singular (unicitate), în vreme ce Răul poate fi deopotrivă evenimential și multiplu. Mai adaug o perspectivă: Binele, întrucât transcende Răul, rămâne invariabil același, în propria-i continuitate; dimpotrivă, Răul, oricât de monstruos, este efemer și discontinuu. Dar dacă Binele nu se relevă decât prin Rău, înseamnă că Binele este de ordinul substanței, iar Răul de cel al formei. Așadar, Binele fiind pretutindeni este inlocuibil și totuși prezumabil, pe când Răul, putând avea un acolo oarecare, chiar dacă de moment, ni se relevă ca limită impredictibilă a Binelui. Conjugate practicii muzicale, Răul se sublimază în melodie, iar Binele se relevă în armonie. Sau, altfel zis, ca resort de instabilitate, Răul antrenează schimbarea — prin înălțimi muzicale diferite în juxtapunerea melodică —, în vreme ce Binele fundamentează stabilitatea — prin înălțimi muzicale asociate în structurarea armonică.

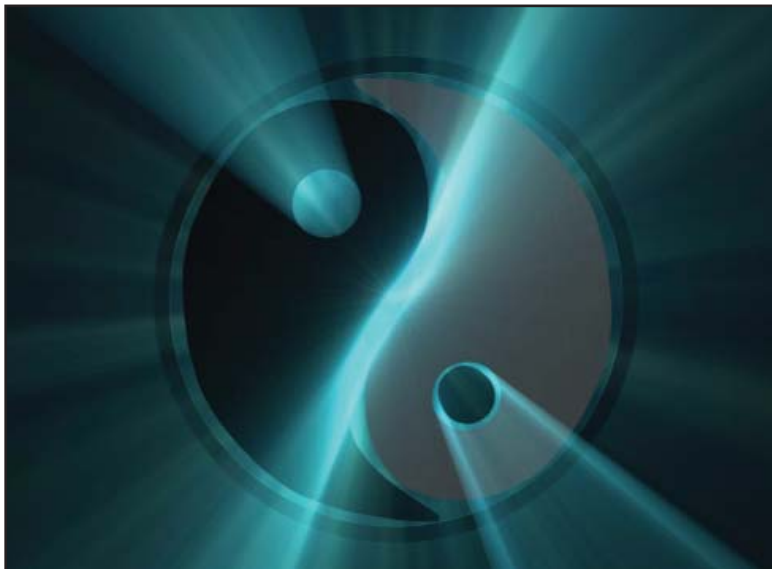
Întrucât forma dă relevanță substanței, reprezintă agentul semnificativ, impresional. De aici, valoarea Răului și banalitatea Binelui. Mai mult, Răul tinde să se impună ca necesar sub aspectul utilității. Este util și operațional să lucrăm cu formele Răului în vederea aflării Binelui inform(al). Apar astfel instituțiile abilitării. Iar aceasta implică timpul... Cel rămas inabil este și inocent și atemporal. Prezența lui este considerată exclusiv ca resursă. Or, lucrativ, resursele se cuvine a fi exploatare. În beneficiul cui, însă? Aparent, înspre puțința de a asimila Binele devenindu-i aidoma. Sorbind din Bine, devii Bine. E-n regulă, numai că, paradoxal, *metoda* acestei "alimentări" face ca sensul să se propage taman invers, către Rău. A te face frate cu Dracul nu este tocmai episodic, căci puntea de trecut, deși i se vede capătul, în mod miraculos, pasul trecerii o și extinde. Cel preocupat (grăbit) să treacă nu va mai ajunge vreodată pe malul celălalt, continuând să rămână în circumstanța compromisului, frate cu Dracul.

Dar dacă Binele este dintotdeauna, Răul de unde provine? Ar trebui să acceptăm că Binele, în concretitudinea sa, este totuși relativ. În fond, Binele este exclusiv esență, iar Răul doar aparență. Reiese din asta că Binele și Răul nu doar că sunt categorii distincte, dar se situează pe niveluri diferite. Astfel, Binele se vede prin lentila Răului (ca privind de jos în sus, dinspre precaritate/teluric către trăinicie/celest) și niciodată invers. Prin urmare, nu putem face conjugări logic-satisfăcătoare decât în spațiul virtual al minții, respectiv în abstract de calitățile proprii fiecăruia (ca judecări exclusiv formale).

Fiind substanță pură și inepuizabilă, Binele îi servește nutrițional Răului. Acesta persistă în a ascunde Binele din care pare să provină accidental (ca dintr-o

disonanță mitică în armonia dualității). În cele din urmă, Răul se extinde la și ca suprafață, peste un Bine ascuns în propria-i adâncime. De regulă, cred că Răul dezvoltă două strategii de "tănuire" a Binelui. Prima, pe care aș numi-o strategia comediantului, constă în a lua chipul Binelui. Mascându-se astfel, simulând neforma proprie Binelui, Răul poate pătrunde. Numai că, prin chiar acest fapt, de caracter nocturn, Răul tinde să se epuizeze. A doua strategie, mai perfidă tocmai pentru că se propagă diurn, este să faci ca Binele să pară Rău. Aș numi-o strategia labirintului în sala oglinzilor. De această dată Răul se autogenerază din jocul aleatoriu al reflexiilor, ducând la bulversarea percepției și, în consecință, la pierderea sensului de către-Bine, pentru conștiința celui ademenit în labirint.

Mai în glumă, mai în serios, am putea spune că Răul, întrucât este vid, este avid de substanța Binelui, spre edificarea propriilor forme. La rândul-i, Binele, neavând

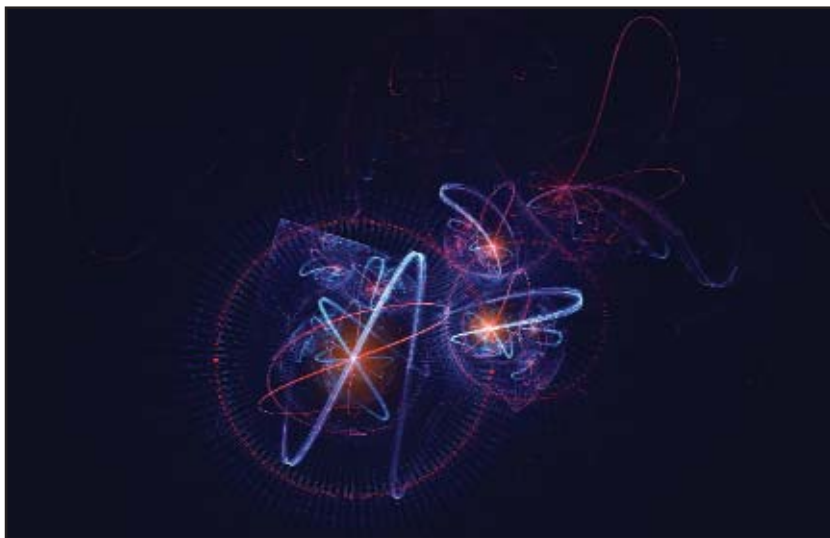

formă este ilegitimabil, fiind nevoit să apeleze la tușele Răului. Ca să fie credibil, Binele trebuie să pară vulnerabil, marcat de afectivitate, și prin aceasta să impresioneze drept victimă permanentă sau adversar nevoit al Răului. Contrar, Răul urmărește să se evoce narativ ca erou (învingător, eliberator), punându-se astfel într-un discurs cu sens, ca valoare de finalitate. Paradoxal, Răul devine astfel constructiv, rațional, proiectiv, iar Binele se recunoaște doar prin atributele esteticului, ca frumos/plăcut/atrăgător și/sau urât/neplăcut/dizgrațios. Binele trebuie să survină sub masca eleganței, iar Răul să parvină prin tehnica utilității. În consecință, Binele devine obiect de contemplare artistică, ca adevăr (spus) frumos, sub imperativul esteticii formei, iar Răul se transformă în subiect de acțiune tehnică, ca lucru (exprimat/practicat) cu virtuozitate, prin necesitatea utilității performante. Tocmai de aceea frumosul poate fi inutil, pe când utilul poate fi și urât. Binele poate fi astfel judecat (criticat și tolerat), iar Răul evaluat (comensurat și comercializat).

Ce este, așadar, o faptă bună, ține ea de Bine sau de Rău? Cum Răul este peste tot în lume ca suprafață a ei, faptă bună ar însemna să lași să survină Binele în estimea lui de fără-de-chip, producând o breșă în suprafață, prin și din care să se resimtă prezența de adâncime a Binelui. O atare faptă (probabil posibilă) este greu de confirmat, căci neavând evidență la nivelul consecinței, nu poate fi

evaluată ca utilitate, fiind judecabilă doar simbolic, ca artizianitate. Ajuți un om să treacă strada. E o faptă bună, desigur, sub aspectul omeniei. Dar, cu numai un minut în urmă, omul acela, dintr-o reacție fără suficient discernământ, jignise puternic pe cineva care, mai sensibil fiind, a făcut infarct. Merita oare să fie ajutat în traversare? Este tipul de problemă a cărei soluționare este reflex proiectată în sarcina unei instanțe metafizice. Bunăoară, Dumnezeu. Doar El știe cel mai bine și judecata Lui este supremă prin nepărtinire. Numai că verdictul nu se vedește imediat sau poate niciodată. Dumnezeu nu judecă de față cu lumea (exemplar), adică nu în-lume, ci în-dincolo de ea (metalume), în conștiința celui judecat după fapta sa, adică înlăuntrul persoanei. Cu toate acestea, fapta de a fi ajutat pe un altul (asemenea) nu și-a pierdut calitatea de exemplaritate, adică de frumoasă, chiar dacă utilitatea ei este relativă, căci nu implică cert *remușcarea* și nici *recunoștința* celui ajutat. De regulă, chiar dacă nu cu tenacitate, urmărim să facem fapte bune în raport cu un model validat/proiectat de/într-o anumită comunitate culturală careia ne considerăm ori ne dorim a fi integrați (ori deja i-am fost predați prin învățatură). Aceste fapte sunt judecate exclusiv pe criteriile specifice Binelui legitimabil (comun), respectiv cele de ordin afectiv-estetic, semnificate (abstrase) în plan simbolic. Ele rămân relative sub aspectul utilității, oricare evaluare fiind marcată de circumstanță. Sunt doar pe moment utile/inutile și în diferite grade.

Într-un câmp cultural (anume), catalogate ca bune, faptele țin de artizianitate. Ca valabile, țin de civilizație. Conștiința morală am considera-o în raport cu civilizația,

având utilitate în perimetrul acesteia. Capabilitatea conștiinței morale este orientată asupra și definibilă prin calitatea de eficiență a faptelor concrete estimabile pe cât mai imediat posibil. Cu cât între fapt și evaluare crește durata, cu atât scade justetea valorizării etice a faptului, mergând până la neutralizarea acesteia. Tocmai pentru ca această durată să nu se inițieze sunt concepute mecanismele de prevenție. Ele au în vedere inhibarea faptelor distructive, și, ca atare, ineficiente. Evaluarea etică/morală este încă necesară acolo unde nu s-au standardizat și perfecționat suficient mecanismele prevenției. Odată acest stadiu bine saturat, conștiința va fi deconstrucționată etic, putând să imersioneze fără opreliști în substanța Binelui. Dar dacă, odată eliberată de cutumele eticului, conștiința aderă la problematica esteticului?

Divertismentul ar putea fi unul din modurile prevenției. La nivel psiho-afectiv, acesta permite reciclarea energiilor negative. El trebuie integrat ca simplă manevră de igienizare de praful semnalelor stradal-cotidiene, al trecerii prin piață. Dar, în societățile hiperaglomerate, sub invazia abuzivă a comerțului/ofertei de divertisment, acesta determină ireversibil un punct de inflexiune, făcând să se treacă pragul utilității de necesitate, ca și cum, intrând să faci o baie, nu mai consideri rostul de moment al acestui fapt de primenire fizică, dorind irațional să treci din baie în baie, într-o îmbăiere la nesfârșit. Din asta se generează comportamentul consumist. În cele din urmă, baia devine valoare de orizont, țintă de focusare a țărilor și elanurilor personale, criteriu de acceptare în club, oglinda chipului moral și reper al Binelui comun. Virtuozitatea și deliciul îmbăierii la nesfârșit ajung criteriile de evaluare a eficienței de-a fi, de-a ști cum să trăiești, de-a atinge pragurile celeste ale eternității și universalității. Prin amplificările mediatice, îmbăierea este gonflată drept model de existență, garanție a însăși nemuririi, mainstream-ul unei epoci și lumi unic-valabile, absolute. Accentul se pune masiv pe diversitatea de ingrediente și decoruri, totul pentru ca faptul să rămână același, perimetrizat în și printr-un canon nedecarat sau formulat ideologic, dar zdravăn implementat în practica existenței.

Între multe altele, cu muzica se întâmplă același lucru. Deja de prea multă vreme ea este percepută dominant sub funcția hedonistă, ca bun de consum cultural și, prin aceasta, comercializabil. Rostul ei este să ne ofere prilejuri de evadare în decor, uitând cine suntem, nemaîntrebându-ne de ce și dorindu-ne doar să ne trăim clipa, oricum repede-trecătoare. O simfonie de Beethoven, un cântec lăutăresc sau o muzică pop/jazz/rock stau toate de-a valma sub același argument: să iradieze *delectare*. Nici intonabilitatea melodiei nu mai are cine știe ce valoare, important fiind ritmul, mai bine zis funcția antrenantă a pulsației (ritmul repetitiv). Avem pulsație, avem suport de mișcare. Melodia ține de o expresivitate a mișcării lăuntrice. Pulsația ne convoacă la nivel corporal, exterior, ca mișcare fără-de-gând (bezmetică), în fond, fără-de-sine, în fluxul lui laolaltă în mod aleatoriu și totuși înregimentat, căci este o mișcare a permanentei aglomerării, a ordinii fără substanță, a masivizării și comasării eclecticice a celor mai precare impulsuri ca abreviațiuni de fiire. Spre deosebire de mersul cadențial,

precum pasul milităresc — unde regularitatea mișcării nivelează, anulând particularitatea oricărui alt-ritm sub necesitatea aglutinării și menținerii unei forțe motrice (a mărșăluitorului în lungimea spațiului) —, mișcarea alandala pe un ostinato dat mecanic, exterior "subiectului" lăsat să se miște liber doar la/pe suprafață (ca simplu obiect), este menită să destrame, generând înstrăinare. Undeva, cândva, posibil dintr-o fractură catastrofică, odată atins pragul maxim de entropie, toate aceste închipuiri consumiste vor dispărea instantaneu. Și poate că abia atunci, din incomensurabila sa adâncime, Binele își va releva frumusețea sa de *tăcere*, ca Faptă *imens* de Bună. În această utopică circumstanță, oare cum va mai suna muzica și, mai ales, cum se va asculta?

George BALINT